

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Порівняльне правознавство є надзвичайно динамічною наукою та навчальною дисципліною, розвитку якої присвячують свої творчі пошуки дедалі ширше коло вчених та викладачів в Україні та інших пострадянських державах. Практично у всіх юридичних вузах з'явилися загальні та спеціальні порівняльно-правові дисципліни, у багатьох — спеціальні кафедри, у деяких — випускаюча спеціалізація “порівняльне правознавство”, відбувся набір за цією спеціалізацією до аспірантури, швидко збільшується кількість захищених докторських і кандидатських дисертацій. Зростає обсяг відповідної навчальної та наукової літератури. При органах влади, навчальних та наукових установах з'являються спеціалізовані підрозділи, які займаються фундаментальними та прикладними порівняльно-правовими дослідженнями.

Проте стан розвитку порівняльного правознавства у пострадянських країнах не можна визнати задовільним: відчуваються недостатнє ознайомлення вчених з новітніми і навіть класичними зарубіжними дослідженнями, брак нових ідей, суттєві бюрократичні перепони, які виникають через відсутність формального визнання юридичної компаративістики наукою, відсутність так чи інакше інституціоналізованого — у вигляді наукових форумів, об'єднань та ін. — простору спеціалізованого спілкування, взаємозбагачення та критики, взаємної підтримки, спільного вирішення наукових та професійних проблем.

Для створення передумов теоретико-методологічного оновлення українського порівняльного правознавства, об'єднання зусиль учених, викладачів і практиків Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України з 2001 року почав реалізацію наукових, науково-організаційних та видавничих програм — розробку і видання серії довідникової і монографічної літератури “Енциклопедія порівняльного правознавства”, спеціалізованого журналу “Порівняльно-правові дослідження”, проведення міжнародних наукових семінарів “Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку”, створення Української асоціації порівняльного правознавства та ін. Партнерами Інституту в здійсненні цих програм стали Київський університет права НАН України, Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, Маріупольський державний гуманітарний університет, Координатор програм ОБСЄ в Україні та ін.

Перший міжнародний науковий семінар “Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку” було проведено у Сімферополі 27-29 квітня 2006 року. У ньому взяли участь понад 90 (біля 40 — безпосередньо) науковців

та викладачів з України, Російської Федерації, США, Білорусі та Узбекистану, представників ОБСЄ та органів влади Автономної Республіки Крим. У рамках семінару було проведено установчу конференцію Української асоціації порівняльного правознавства. За підсумками семінару було ухвалено резолюції та рекомендації, опубліковано збірник наукових статей (Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: Зб. наук. статей. — К., 2006. — 432 с.). Також матеріали семінару було розміщено у мережі Інтернет на сторінці www.comparativelaw.org.ua.

25-29 квітня 2007 року Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, Київський університет права НАН України, Українська асоціація порівняльного правознавства, Міжнародний науковий журнал “Порівняльно-правові дослідження” за підтримки Координатора програм ОБСЄ в Україні та Міжнародного громадського фонду “Діалог” провели **Другий міжнародний науковий семінар “Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку”** у м. Сімферополі та м. Алушті (Автономна Республіка Крим).

Він поєднав елементи наукової конференції та школи-практикуму для молодих учених і викладачів юридичних факультетів — відкриті лекції, круглі столи, секційні засідання.

Участь у семінарі взяли понад 120 (60 — безпосередньо) учених, які представляли Україну (Київ, Сімферополь, Одесу, Львів, Харків, Хмельницький, Тернопіль, Суми, Донецьк, Чернівці, Ужгород, Запоріжжя, Івано-Франківськ), Російську Федерацію (Москву, Санкт-Петербург, Єкатеринбург, Красноярськ, Краснодар, Іваново, Архангельськ, Новосибірськ, Ростов-на-Дону, Таганрог, Вороніж, Казань, Волгоград, Челябінськ), Туреччину (Стамбул), Узбекистан (Ташкент), Білорусь (Новополоцьк, Гродно) та Грузію (Тбілісі). Серед них 24 доктори та 56 кандидатів наук, 48 аспірантів, здобувачів, викладачів університетів.

На відкритті семінару в Таврійському національному університеті з вітальними словами та науковими доповідями виступили президент Української асоціації порівняльного правознавства, директор Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, академік НАН України Юрій Сергійович Шемшученко, ректор Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського, член-кореспондент НАН України Микола Васильович Багров, декан юридичного факультету Університету Єдитепе (Стамбул, Туреччина), професор Халук Кабалуоглу, декан юридичного факультету Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського, професор Олександр Валентинович Тимощук, вчений секретар Української асоціації порівняльного правознавства Олексій Веніамінович Кресін.

Як відзначив у своєму виступі академік Ю. С. Шемшученко, “у сучасному світі формальне питання про статус порівняльного правознавства як науки пов’язане, з одного боку, з тривалими суперечками представників романо-германського та англо-американського світів про побудову системи юридичних наук, а з іншого — із значною інерцією мислення юристів пострадянських країн, багато у чому втратило свою актуальність. Адже ніхто не піддає нині сумніву наукову і практичну цінність порівняльно-правових досліджень, необхідність порівняльно-правових дисциплін в університетах. Можна сказати, що розвиток порівняльного правознавства сам дав відповідь на поставлене питання”.

У рамках семінару було підписано договори між Інститутом держави і права ім. В. М. Корецького НАН України та Таврійським національним університетом ім. В. І. Вернадського про заснування на базі останнього спільного Наукового центру, а також договір про співробітництво між юридичними факультетами

Таврійського університету та Університету Єдитепе (Стамбул, Туреччина).

На семінарі було організовано відкриті лекції (майстер-класи) визначних учених з актуальних питань теорії та методології порівняльного правознавства. На думку організаторів, попри помітний розвиток порівняльно-правових досліджень в Україні та інших пострадянських республіках, методичне забезпечення викладання та підготовка і перепідготовка викладацьких кадрів у сфері порівняльного правознавства недостатньо розвинені. Тому й було задумано проведення відкритого лекторію з проблем порівняльного правознавства. З іншого боку, саме відкриті лекції (майстер-класи) дають можливість повніше, ніж у звичайному виступі, представити здобутки вченого, створити можливість для наукової дискусії та необхідну атмосферу наукового семінару.

Свої лекції представили доктори юридичних наук Ольга Федорівна Скакун (“Єдність логічного та історичного методів у порівняльному правознавстві”), Людмила Андріївна Луць (“Типологізація правових систем світу”), Роман Анатолійович Ромашов (“Проблема співвідношення понять “право” і “закон” у контексті історичного та юридико-лінгвістичного аналізу”), Хашматулла Набієвич Бехруз (“Методологічні основи порівняльного правознавства”). Також у друкованому вигляді було представлено лекції докторів юридичних наук Михайла Миколайовича Марченка “Конвергенція романо-германського та англо-саксонського права” і Акмаля Холматовича Саїдова “Порівняльне правознавство і законотворчість”.

Кожну лекцію було опубліковано до початку семінару окремою брошурою в новій серії науково-методичних видань “Академія порівняльного правознавства”. Після кожної з лекцій розгорталася наукова дискусія. Слухачами частини лекцій стали, окрім учасників семінару, кількасот викладачів, аспірантів та студентів юридичних вузів Криму та інших регіонів. Організатори сподіваються, що відкритий лекторій на цьогорічному семінарі започаткує Українську школу порівняльного правознавства, форма інституціоналізації якої нині обговорюється.

Також у рамках семінару було організовано круглі столи “Сучасні наукові напрями в теорії і методології порівняльного правознавства”, “Трансформація і взаємодія правових систем сучасності”. Практично кожний з виступів супроводжувався тривалим обговоренням. Учасники сформулювали оригінальне бачення традиційної проблематики порівняльного правознавства: його статус, предмет, методологію, типологію і класифікацію правових систем, форми та результати їх взаємодії, вплив культури та релігії на право та ін. Було запропоновано низку нових ідей, зокрема, щодо співвідношення методологічних підходів та методів, перспектив аксіологічного та цивілізаційного підходів у порівняльному правознавстві, об’єктивності існування інтегрованого компаративістського знання у суспільних науках, співвідношення типології та класифікації правових систем, переосмислення концепції змішаних правових систем та презумпції тотожності, впливу моралі на право та ролі цього чинника у розвитку правових систем, класифікації релігійних (конфесійних) правових систем, сучасної трансформації системи джерел права у різних країнах та правових сім’ях, феномена імітації рецепції права та ін.

Під час семінару було проведено понад тридцять презентацій книг та журналів з порівняльного правознавства, теорії держави і права, міжнародного та європейського права. Зокрема, авторами були представлені “Великий енциклопедичний юридичний словник” (Ю. С. Шемшученко); “Юридичний науково-практичний словник-довідник” (О.Ф. Скакун); трьохтомний збірник “Конституції держав Америки”, монографії “Поезія права”, “Воскресіння права” та “Конституційний лад США”, “Журнал зарубіжного законодавства та порівняльного правознавства”, інші видання Інституту законодавства і

порівняльного правознавства при Уряді Російської Федерації (В. І. Лафітський); монографії “Юриспруденція ХХІ століття: горизонти розвитку” та “Витоки і джерела права”, підручник “Юридична конфліктологія” (Р. А. Ромашов); збірник нарисів “Видатні компаративісти: творчий шлях, ідеї, праці”, нові номери міжнародного наукового журналу “Порівняльно-правові дослідження”, серія науково-методичних видань “Академія порівняльного правознавства”, серія наукових видань “Енциклопедія порівняльного правознавства”, збірник наукових праць “Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку” (О. В. Кресін); монографія “Порівняльно-правова наука в Україні: теоретико-методологічні традиції” та підручник “Право Ради Європи” (М. А. Дамірлі); монографія “Основи цивілізаційного підходу в порівняльному правознавстві” (Х. Н. Бехруз); серія наукових видань з права інтелектуальної власності та збірники наукових праць Київського університету права НАН України (Ю. Л. Бошицький); підручник “Теорія держави і права” (Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвеева); монографія “Правова система США” та посібник “Проблеми теорії держави і права” (М. В. Кравчук); науковий журнал “Історія держави і права” (В. Г. Рум’янцева); монографія “Імітація правових запозичень у адміністративних державах” (С. О. Денисов); часопис Хмельницького університету управління та права “Університетські наукові записки” (М. О. Стефанчук) та ін. Під час роботи семінару було організовано книжкову виставку.

Також було представлено Українську асоціацію порівняльного правознавства, обговорено питання вдосконалення членства у ній та заснування її регіональних відділень (О. В. Кресін), освітні та наукові програми Київського університету права НАН України (Ю. Л. Бошицький), Міжнародний громадський фонд “Діалог” (Г. Н. Муртазаєва), Подільську лабораторію з проблем адаптації цивільного законодавства України до законодавства Європейського Союзу НДІ приватного права і підприємництва Академії правових наук України (м. Хмельницький, О. Ю. Поліщук), Центр правових досліджень “Правова держава” (м. Київ, З. В. Тропін).

Учасники семінару отримали пам’ятні сертифікати, а також комплект науково-методичних видань “Академія порівняльного правознавства”. Матеріали текстів доповідей, виступів і матеріалів дискусії будуть опубліковані у спеціальному випуску міжнародного наукового журналу “Порівняльно-правові дослідження”. Також планується розмістити їх у мережі Інтернет на сторінці Української асоціації порівняльного правознавства (www.comparativelaw.org.ua).

О. В. Кресін

вчений секретар Української асоціації порівняльного правознавства, старший науковий співробітник відділу міжнародного права і порівняльного правознавства Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук, доцент